

Roditeljstvo i roditeljske kompetencije

Bebić, Gabrijela

Undergraduate thesis / Završni rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Teacher Education / Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:147:440819>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-27**

Repository / Repozitorij:

[University of Zagreb Faculty of Teacher Education -
Digital repository](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ

Gabrijela Bebić

RODITELJSTVO I RODITELJSKE KOMPETENCIJE

ZAVRŠNI RAD

Zagreb, lipanj, 2022.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ

Gabrijela Bebić

RODITELJSTVO I RODITELJSKE KOMPETENCIJE

ZAVRŠNI RAD

Mentor rada: mag. preasc. edu. Ivana Golik Homolak

Zagreb, lipanj, 2022.

SAŽETAK

Većina ljudi izraz „biti roditelj“ povezuje sa srećom, zadovoljstvom, obostranom ljubavlju i zadovoljavanjem dubokih ljudskih potreba davanja i primanja pažnje i ljubavi. Odnos roditelja i djeteta snažno je emocionalno iskustvo. Međutim, roditeljstvo je iznimno kompleksna i zahtjevna uloga, a odgoj djeteta je dugotrajan i često neizvjestan proces koji od roditelja zahtijeva mnogo promišljanja, osluškivanja, osjećanja, razumijevanja i stalnog upoznavanja vlastita djeteta. Od roditelja se očekuje da posjeduje određene kompetencije potrebne za suočavanje s izazovima koje roditeljstvo nosi. Kompetentan roditelj promišlja o odgoju kao o izazovu koji zna i može prihvatiti, unaprjeđuje svoja znanja o djetetu i roditeljskom djelovanju, prepoznaje djetetove potrebe i kreira uvjete kako bi se one uspješno zadovoljile. Pritom koristi društveno prihvatljive metode odgoja koje osiguravaju očuvanje integriteta djeteta. Na odnos roditelj-dijete utječu i karakteristike ličnosti roditelja, stilovi roditeljstva, socioekonomski status obitelji, kvaliteta bračnog odnosa te dostupnost ljudi i institucija koji pružaju potporu.

Cilj ovog rada je razraditi temeljne značajke roditeljstva, s posebnim naglaskom na kompetencije roditelja. Treba naglasiti da odgojni postupci roditelja imaju ključnu ulogu za izgradnju kvalitetnog odnosa roditelja i djeteta te direktno utječu na razvoj djeteta i životni put kojim će krenuti. Dijete se smatra aktivnim subjektom svoga razvoja koji ima vlastite potrebe i prava, a svaki roditelj, prije svega, treba imati viziju roditeljstva koje želi ostvarivati u odgoju svog djeteta. U skladu s tim, kompetentan roditelj oblikuje svoje ponašanje, prati i procjenjuje efekte svojega odgojnog djelovanja na dijete, stalno radi samoprocjenu, mijenja i unaprjeđuje sebe i koristi sve raspoložive resurse kako bi unaprijedio svoje roditeljske kompetencije.

KLJUČNE RIJEČI: roditeljstvo, dijete, odgoj, kompetencije

SUMMARY

Most people associate the term "being a parent" with happiness, contentment, mutual love and satisfying the deep human needs of giving and receiving attention and love. The parent-child relationship is a powerful emotional experience. However, parenting is an extremely complex and demanding role, raising a child is a long and often uncertain process that requires parents to think a lot, listen, feel, understand and constantly get to know their own child. Parents are expected to possess certain competencies needed to face the challenges that parenting brings. A competent parent thinks of upbringing as a challenge he knows and can accept, improves his knowledge of the child and parenting, recognizes the child's needs and creates conditions for them to be successfully met. In doing so, by using socially acceptable methods of upbringing that ensure the preservation of the child's integrity. The parent-child relationship is also influenced by the personality characteristics of the parents, parenting styles, socioeconomic status of the family, the quality of the marital relationship and the availability of people and institutions that provide support.

The aim of this paper is to elaborate the basic features of parenting, with special emphasis on parental competencies. It is important to emphasize that parenting procedures have a key role in building a quality relationship between parents and children and directly affect the child's development and life path. The child is seen as an active subject of his development who has his own needs and rights, and every parent, above all, should have a vision of parenthood that wants to achieve in the upbringing of his child. Accordingly, a competent parent shapes its behavior, monitors and evaluates the effects of its educational activities on the child, constantly makes self-assessment, changes and improves itself and uses all available resources to improve its parenting competencies.

KEY WORDS: parenting, child, upbringing, competencies

SADRŽAJ

1. UVOD	1
2. RODITELJSTVO.....	2
3. POSTOJI LI PRAVO VRIJEME ZA POSTATI RODITELJ.....	3
4. DOŽIVLJAJ RODITELJSTVA	4
4.1. Majčinstvo	5
4.2. Očinstvo.....	6
5. RODITELJSKE KOMPETENCIJE	7
6. RODITELJSKI ODGOJNI STIL	8
7. ŠTO DIJETE TREBA OD RODITELJA.....	10
8. O ČEMU OVISI KAKO ĆE RODITELJ ODGAJATI SVOJU DJECU.....	12
9. RAZLIKE IZMEĐU SUVREMENOG I TRADICIONALNOG ODGOJA	13
10. POTPORA RODITELJSTVU.....	15
11. ODGOJEM DO ODGOVORNOG PONAŠANJA	17
11.1. Kažnjavanje	18
11.2. Postavljanje granica	20
12. OBRAZOVANJE RODITELJA	21
12.1. Program „Rastimo zajedno“	22
13. ZAKLJUČAK	23
14. LITERATURA.....	24

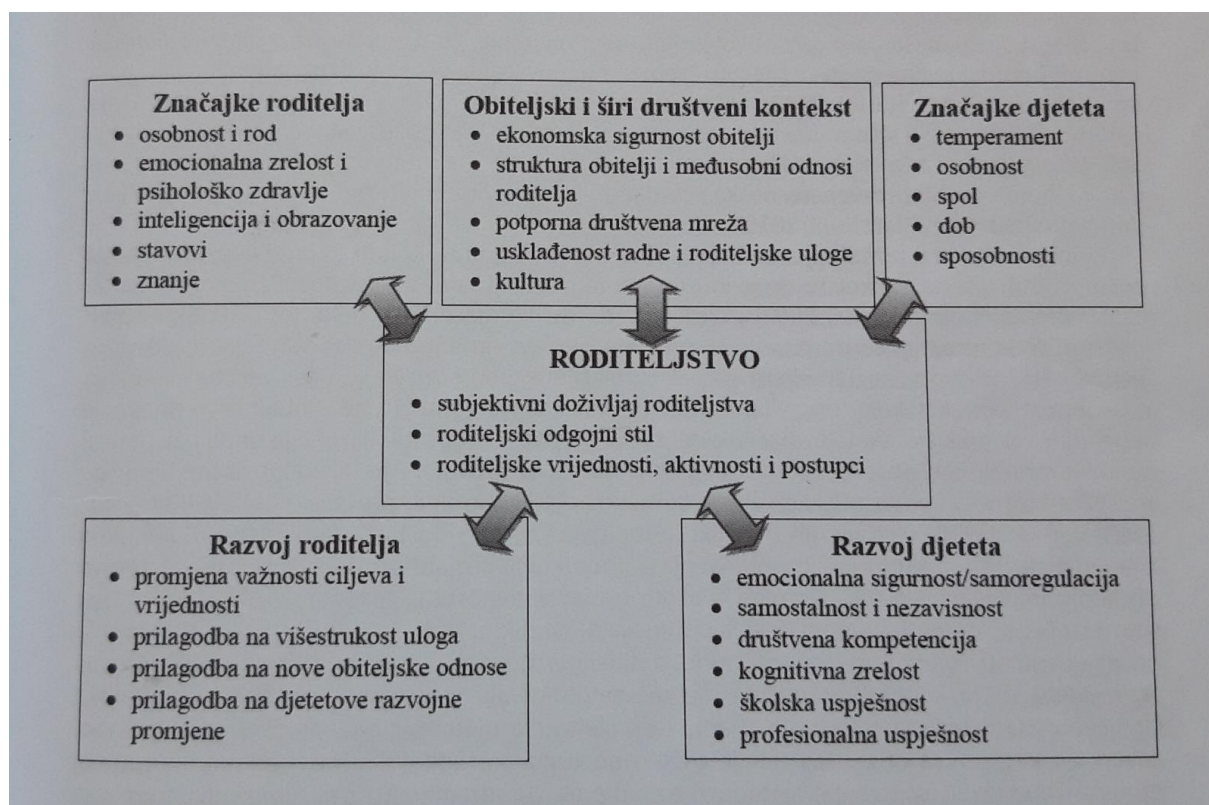
1. UVOD

U ovom radu govorit ću o roditeljstvu i roditeljskim kompetencijama. Roditeljstvo, iako najljepši, jedan je od najtežih poslova na svijetu. Roditelji se svakodnevno susreću s novim izazovima, pred kojima se mnogi u nekom trenutku osjećaju nemoćno. Stoga ta uloga zahtijeva neprestan rad na sebi i učenje kako bi se stekle određene kompetencije.

U naslovu „Roditeljstvo“ definira se složenost tog koncepta, nakon toga se uspoređuje roditeljstvo u adolescenciji i starijoj životnoj dobi. Doživljaj roditeljstva, iako se u prošlosti poistovjećivao s majčinstvom, danas se može promatrati i kao majčinstvo i kao očinstvo. Navode se kompetencije potrebne za kvalitetno i uspješno roditeljstvo te različitost i utjecaj roditeljskih odgojnih stilova na dijete. Istaknute su djetetove potrebe koje bi svaki roditelj trebao zadovoljiti, ali i različiti čimbenici koje utječu na proces odgajanja. Nadalje, predstavljene su razlike između suvremenog i tradicionalnog odgoja. Svakom roditelju potrebna je potpora, a prikazano je kako odgojiti odgovorno dijete postavljanjem granica, bez fizičkog kažnjavanja. Roditeljima treba omogućiti obrazovanje i pružiti potporu kako bi na prikladan način pružili djeci što bolji odgoj.

2. RODITELJSTVO

Pojam roditeljstva obuhvaća nekoliko skupina pojmova. Prvi od njih je roditeljski doživljaj koji se očituje kroz odluku da osobe žele imati djecu, prihvaćanje odgovornosti te uloge, postavljanje ciljeva odgoja na svjestan ili intuitivan način te doživljavanje vlastite vrijednosti zbog značajnog truda, povezanosti na emocionalnoj razini i uspjeha djeteta. Sljedeći pojam je briga roditelja, koju čini rađanje djece i skrb za njihov daljnji rast i razvoj. Tu su također postupci te aktivnosti koje roditelj poduzima s namjerom ostvarenja roditeljskih ciljeva i ispunjavanja svoje uloge. Zadnji je odgojni stil roditelja, tj. emocionalna atmosfera u kojoj se odvijaju sve interakcije među roditeljem i djetetom (Čudina-Obradović i Obradović, 2002). Slika 1. prikazuje kako roditeljsko ponašanje oblikuje više skupina utjecaja.

Slika 1. Integrativni model roditeljstva, njegovih odrednica i posljedica (Čudina-Obradović i Obradović, 2006; prema Pećnik i Tokić, 2011).

Roditeljstvo se najčešće istražuje kako bi se odredili mogući povoljni i nepovoljni utjecaji na dijete i njegove razvoj. Ne postoji jednosmjerni utjecaj roditelja na dijete već roditelji, dijete i šira socijalna okolina kroz interakciju međusobno utječu jedni na druge (Bronfenbrenner, 1979; prema Čudina-Obradović i Obradović, 2002). Isto kao što roditelj utječe na dijete, tako i dijete već svojim rođenjem, ali i karakteristikama te ponašanjem ima utjecaj na roditelja. Roditelj se tada ponaša na određeni način, koji povoljno ili nepovoljno

djeluje na djetetov razvoj. Međusobni odnos roditelja utječe na svakog od roditelja na zaseban način te se to odražava na njihov odnos s djetetom. Dijete i roditelji su povezani međusobno isprepletenim odnosima i djelovanjima koji stvaraju emocionalno ozračje i uvjete u kojima se odvija razvoj. U tome veliku ulogu ima i šire okruženje unutar kojeg se nalazi obitelj. Ovisno je li prisutna prijateljska, rodbinska, susjedska potpora, ali i potpora radnog okruženja i društva u cjelini, međuodnosi u obitelji mogu djelovati razarajuće ili stimulirajuće na razvoj djeteta (Čudina-Obradović i Obradović, 2002).

3. POSTOJI LI PRAVO VRIJEME ZA POSTATI RODITELJ

Govoreći o roditeljstvu otvara se i pitanje kada je najbolje vrijeme za isto. Dok neki ističu prednosti roditeljstva u zreloj dobi poput ekonomskog i socijalnog statusa, drugi se tome protive ističući rizike koje trudnoća u zreloj dobi nosi sa sobom. Ipak, najvažnije je da roditelji vole svoje dijete nebitno u kojoj životnoj dobi ga dobili. Najbolje vrijeme za postati roditeljima je kada se partneri osjećaju spremnima na biološkom, psihološkom i kulturološkom području. No ako u nekom od ovih područja postoji manjkavost, ali ljubavi ima dovoljno, djetetu će biti osigurano sve što mu treba za normalan rast i razvitak (Jovančević i sur., 2016).

No, iako Jovančević (2016) napominje da treba uzeti u obzir da iskustvo koje godine nose sa sobom nije na odmet, isto kao ni povoljno socijalno stanje u obitelji, ono što djetetu najviše treba je ljubav i osjećaj željenosti i pripadnosti. Također dodaje da bi trebalo uzeti u obzir činjenicu da se kronološka dob i biološka starost ne poklapaju kod svih ljudi. Iako među pojedincima postoje razlike, općenito gledajući najbolje vrijeme za roditeljstvo je period nakon završetka adolescencije do početka starosti. To je razdoblje u kojem bi se trebao odviti rast i razvoj djeteta, odnosno cijelo djetinjstvo.

Roditeljstvo u adolescenciji se veže uz visoke rizike poremećaja u početnom odnosu s djetetom. To se često događa jer majku uže i šire okruženje ne podupire, financijska situacija je loša, a dolazi i do prekida obrazovanja. Zapravo su adolescenti i sami djeca te još nisu spremni za kompleksnu ulogu roditeljstva. Potrebna im je obiteljska podrška. Nasuprot tome je biološko starenje kojim se povećava vjerojatnost pojave zdravstvenih teškoća djeteta. Povećava se opasnost pojave otklona u rastu i razvitku zametka i čeda nakon oplodnje. Značajne su i emocionalne razlike. Stariji roditelji češće pokušavaju kontrolirati djetetove svakodnevne procese koji bi se trebali odvijati na spontan način, poput hranjenja, spavanja i defekacije. Roditelji žele uspostaviti određeni raspored po kojem bi se ti procesi trebali odvijati, a u pravilu

samo dolazi do suprotnog učinka, tj. do teškoća u hranjenju, spavanju i ispuštanju stolice. Ipak, stariji roditelji su češće bolje obrazovani od roditelja adolescenata, imaju više iskustva i veći uvid u čimbenike koji mogu biti korisni i štetni za razvoj djeteta (Jovančević i sur., 2016).

4. DOŽIVLJAJ RODITELJSTVA

Ovisno o tome kako roditelj sebe vidi u roditeljskoj ulozi, takva će biti i motiviranost za bavljenje djetetom i za odnos s njim, a to sve utječe na razvoj djeteta. Unutar obitelji prisutna je neprestana dinamika, a odnosi između bilo koja dva pojedinca se odražavaju na odnose među ostalim članovima. Stoga, doživljaj roditeljstva može imati pozitivan ili negativan učinak na odnos s bračnim partnerom i s drugom djecom. Iz doživljaja roditeljstva proizlazi roditeljska slika o sebi. Ona je za većinu roditelja važan aspekt ukupne slike o sebi (Pećnik i Tokić, 2011).

Roditeljstvo snažno utječe na razvoj i promjenu odraslih osoba. Prisustvo djeteta u obitelji mijenja ponašanje i aktivnosti roditelja, potiče osjećaje, koji mogu biti i pozitivni i negativni. Ono izaziva promjene mišljenja, osjećanja i ponašanja roditelja, mijenja njihov vlastiti pogled na sebe, odnosno vjerovanje koje osoba ima o sebi i vlastitom funkcioniranju, i sliku koju okruženje ima o njima. Subjektivno doživljavanje roditeljstva ima velik utjecaj na cjelokupni identitet pojedine osobe. Ono ima značajnu ulogu prilikom određivanja klime, odnosno ozračja razvoja djeteta, te uvelike utječe na razvojne ishode (Bornstein i sur, 1998). Subjektivni doživljaj roditeljstva najčešće se opisuje trima dimenzijama: „roditeljsko zadovoljstvo“, „zahtjevi i stres roditeljske uloge“ te „osjećaj roditeljske kompetencije“. Prvi od navedenih pojmova se odnosi na stupanj zadovoljstva podrškom koju mu pruža bračni partner, na zadovoljstvo odnosom s djetetom i osobnim uspjehom u roditeljskoj ulozi. Zahtjevi i stres roditeljske uloge se odnose na vanjske pritiske koje pojedinac doživljava. Pod tim se misli da doživljava pritisak ostvarivanja svoje uloge roditelja sukladno očekivanjima i normama koje je postavila okolina, a stres se javlja kada pojedinac nije u stanju izvršavati zahtjeve uloge prema vlastitim uvjerenjima i pravilima. Na stvaranje zahtjeva djeluju neprilagodljivost djeteta, njegovo neprihvatljivo ponašanje, negativno raspoloženje, rastresenost i hiperaktivnost. Pod stres roditelja spada njegova depresija, tjeskobna povezanost s djetetom, ograničenja koja dolaze izvana (ekonomska, vremenska), osjećaj nekompetentnosti, usamljenost, loš bračni odnos te ugroženost fizičkog zdravlja. Treća dimenzija, subjektivna roditeljska kompetencija, obuhvaća osjećaj sposobnosti i uspjeha u roditeljskoj ulozi. Kreće se na kontinuumu od osjećaja teškoće prilikom odgoja djeteta tijekom različitih razdoblja razvoja, preko samoprocjene

znanja, vještina, vlastite učinkovitosti i samopouzdanja, do osjećaja kontrole nad odgojem djeteta (Sabatelli i Waldron, 1995).

Sve donedavno pod doživljajem roditeljstva se mislilo samo na majčinstvo. Iako se već tijekom sedamdesetih, a posebno osamdesetih godina 20. stoljeća, i očinstvo sve češće doživljava kao nezavisan oblik roditeljstva koji se razlikuje od majčinstva, prava separacija tih dvaju doživljaja roditeljstva i njihovo razlikovanje počinje tek devedesetih godina. U suvremenim društvima sve snažniji zahtjev postavlja se na očeve, kako bi se potpunije i obuhvatnije preuzela očinska uloga (Čudina-Obradović i Obradović, 2002).

4.1. Majčinstvo

Majčinstvo se može definirati kao subjektivan doživljaj majke, a ženama je uglavnom najbitniji segment identiteta. Njihovo ostvarivanje kroz majčinstvo jače je od uspjeha u braku ili karijeri. To je najuočljivije kod onih koje nemaju mogućnost rađanja jer se na žene vrši velik socijalni pritisak da se udaju i rode djecu te da ulažu svoje vrijeme i napor, a pritom uživaju u brizi o djeci. Za žene je doživljaj majčinstva mnogo važniji nego doživljaj očinstva za muškarce. No, u isto vrijeme su prisutni pozitivni i negativni aspekti majčinstva. Majčinstvo dovodi do ispunjenja majke kao osobe, do razvoja i sreće, ali u isto vrijeme donosi najveći strah, depresiju i tjeskobu. Majčinstvo je jedinstveno i drugačije za svaku majku. Glysch i Vandell (1992; prema Čudina-Obradović i Obradović, 2002) navode da se ono odvija u različitim uvjetima, ali da postoje aktivnosti koje su bit majčinstva, odnosno pripadaju u takozvanu majčinsku praksu. U nju spadaju „mijenjanje pelena, kupanje, hranjenje, presvlačenje, uspavljivanje, igra s djetetom, bavljenje djetetom noću, čitanje djetetu, vođenje u vrtić, odlazak liječniku, vođenje djeteta u šetnju“ (Čudina-Obradović i Obradović, 2002; str. 48). Pritom ne obuhvaća samo vještine i znanja, već i stvaranje dubokog emocionalnog odnosa koji je ključan da bi se dijete pravilno razvijalo.

U današnjem društvu još uvijek dominira tradicionalan pogled na obitelj, što znači da se kao ideal i norma postavlja intenzivno majčinstvo u kojem je majka potpuno predana djetetu te zanemaruje svoje potrebe i razvoj. Suvremenija gledišta ističu da su za njegu i odgoj djeteta veoma važne društvene i socio-ekonomske prilike, oblici obiteljskih odnosa te potpora društva i obitelji. Prema tome, majke imaju različite mogućnosti za ostvarivanje majčinske prakse i na različit način doživljavaju roditeljsko zadovoljstvo, kompetenciju i prilike za utjecaj na djetetov razvoj (Arendell, 2000).

4.2. Očinstvo

Subjektivni doživljaj očinstva se razlikuje od subjektivnog doživljaja majčinstva. Društvo više pritišće žene da se ostvare kao majke, nego muškarce da postanu očevima. Također, žene emocionalno teže doživljavaju neplodnost, a muškarcima je njihova neplodnost u braku veći problem jer su tada žene nezadovoljne i depresivne, nego zbog toga što se oni sami ne mogu ostvariti kao očevi. Iz toga se zaključuje da je majčinstvo značajan dio ženina identiteta, a da je očinstvo poželjno, ali ne i potrebno (Walker, 2000; prema Čudina-Obradović i Obradović, 2002). Suvremena shvaćanja sve više na očinstvo gledaju kao na važnu sastavnicu muškarčeva identiteta. Muškarci općenito nemaju jednake prilike za socijalizaciju za svoju očinsku ulogu, za razliku od žena. To se događa jer već u djetinjstvu počinje rodna podjela uloga. Posljedica toga je nepripremljenost muškaraca za očinsku ulogu i manja spremnost za njezino preuzimanje nakon rođenja djeteta. Tek kada se otac aktivno uključi u sve one aktivnosti koje obavlja i majka, on stječe puni „očinski identitet“ te doživljaj roditeljstva i roditeljske kompetencije (Brayfield, 1995). Važno je da otac prema djetetu iskazuje toplinu i emocije, zaštitu, brigu i zanimanje za njegovo zdravlje, napredak i uspješnost u školi te za njegove socijalne kompetencije. Kod očeva koji imaju djecu lakšeg temperamenta, koji su u kvalitetnijim brakovima, koji su samopouzdaniji, socijalno osjetljiviji te sigurniji i pripremljeniji za novu roditeljsku ulogu izraženije je ispunjavanje očinske uloge i veće roditeljsko zadovoljstvo (Walker, 2000; prema Čudina-Obradović i Obradović, 2002).

Istraživanjima se došlo do spoznaje da su očevi koji vode najviše brige o djeci u brakovima gdje oba partnera imaju suvremen pogled na rodno određene uloge u braku, odnosno u životu se ne vode stereotipima karakterističnima za majčinstvo i očinstvo (Aldous i sur., 1998).

Također, prema Čudina-Obradović i Obradović (2002) ispunjavanje očinske uloge pozitivno utječe na zadovoljstvo brakom i ženino zadovoljstvo (Kalmijn, 1999), na spoznaje uspjehe i socijalne vještine djece, ali i na očeve. Očevi osjećaju veću povezanost i bliskost s djecom i ženom jer se dokazuju u raznim obvezama i ulogama i time raste njihova emocionalna dobrobit (Brayfield, 1995), a napredak je vidljiv i u socijalnoj, obiteljskoj i radnoj uključenosti (Egbeerg i Knoester, 2001).

5. RODITELJSKE KOMPETENCIJE

Za pojedince koji su se ostvarili kao roditelji, roditeljstvo je veoma opsežna i komplicirana uloga, za koju ih nitko ne može dovoljno pripremiti. Ljubetić (2007) naglašava da u današnjem modernom društvu roditelj treba posjedovati kompetencije iz područja pedagogije koje će iskazivati kroz znanja i vještine tijekom odgoja svog djeteta, a koje će rezultirati pozitivnim razvojnim ishodima. Milanović, Stričević, Maleš i Sekulić-Majurec (2000) navode da se kompetentnim roditeljem smatra se onaj roditelj koji sebe doživljava kao osobu koja ima kontrolu nad svojim roditeljstvom i odnosom s djetetom te koji se dobro osjeća u svojoj ulozi roditelja. Odgoj ne počiva na roditeljevim riječima nego na konkretnim djelima. Dijete uči ono što ima priliku vidjeti i doživjeti. U potpunosti je usmjereno prema roditelju čiji ga primjer vodi prema vrijednostima u životu. To je važno jer djetetov razvoj i odgoj oblikuju pravila i vrijednosti. No, odgoj za vrijednosti nije samo na deklarativno znanje, nego se sastoji i od prihvaćanja tih vrijednosti kao dio životnih stajališta te život sukladan njima (Jurčević Lozančić, 2011).

Djeci je važno da osjećaju da je odrasla osoba uz njih. Odrasla osoba je sposobnija učiniti više nego oni, potreban im je netko s kim mogu razgovarati, koga mogu oponašati i priželjkiju nadmašiti. Te odrasle osobe trebaju biti roditelji (Fuller, 2007). Hoghugh i Long (2005; str. 15) smatraju kako ljudi koji imaju strah od postanka roditeljima ne shvaćaju „da roditeljstvo nije nešto što čine savršene osobe, nego nešto što usavršava osobu“.

Kompetentan roditelj stalno uči i to omogućuje svom djetetu. Svaka ljudska djelatnost, u svijetu današnjice, a u budućnosti sigurno i više, zahtijeva obrazovanog i kompetentnog pojedinca. Upravo tako je i s roditeljstvom. Danas odgajamo djecu za svijet koji se rapidno mijenja, a budućnost postaje sve nepredvidljivija. Suvremeno društvo zahtijeva osviještenog pojedinca, kognitivno razbuđenog i socioemocionalno kompetentnog. Zadaća je roditelja stvarati uvjete za kvalitetno odrastanje koje omogućava razvoj kompetentnog pojedinca. Za to je potreban kompetentan roditelj. Pedagoški kompetentan roditelj ima dostatno znanja i vještina, zna odgovoriti izazovu roditeljstva, odnosno promišlja i djeluje tako da prepoznaje djetetove potrebe, kreira uvjete za njihovo uspješno zadovoljenje, poštuje dijete i njegova prava te tako omogućava njegov optimalan razvoj i odgoj (Visković, 2014). Primjerenim savjetovanjima i educiranjem povećava se pedagoška kompetentnost, a taj roditelj kvalitetnije i sigurnije odgaja dijete podupirući njegov razvoj od najranije dobi kako bi postalo uspješna mlada osoba (Ljubetić, 2011).

Kompetentan roditelj posjeduje metakompetencije čije su osnovne komponente:

- funkcionalna (sposobnost uspješnog obavljanja niza zadataka kako bi postigao određeni cilj)
- osobna ili ponašajna (sposobnost izbora ponašanja, primjerenih određenoj situaciji)
- spoznajna/kognitivna (sposobnost vješte primjene stečenih znanja u konkretnoj situaciji) te
- etička/vrijednosna kompetencija (posjedovanje, sposobnost prosuđivanja i primjena osobnih vrijednosti u određenoj situaciji) (Ljubetić, 2012; str. 114)“

Kako bi bio uspješan u svojoj ulozi, roditelj mora svakodnevno i višekratno koristiti sve sastavnice svoje roditeljske metakompetencije (Ljubetić, 2012).

Iako je katkad teško odgovoriti na zahtjeve roditeljstva, kompetentan roditelj ne odustaje kada je teško. On smatra da su teškoće privremene i premostive, promišlja i utvrđuje kritične točke svog roditeljstva, promatra i procjenjuje učinke svog odgoja na dijete, često čini samoprocjenu, mijenja i unaprjeđuje sebe i služi se svim dostupnim izvorima kako bi poboljšao svoje roditeljske kompetencije. U većini slučajeva dijete prepoznaje te roditeljske napore i primjereno odgovara. Zbog toga se roditelj osjeća uspješno i sigurno te je ohrabren u daljnjem unaprjeđivanju roditeljstva (Ljubetić, 2012).

Prema istraživanju u kojem se ispitivao osjećaj roditeljske kompetencije, došlo se do rezultata koji pokazuju da se velik dio ispitanih majki, zapravo 90% njih, u svojoj roditeljskoj ulozi osjeća kompetentno i efikasno. Slični rezultati su dobiveni i za očeve. Velik dio njih (92%) se osjeća kao i većina majki. Preostalih 10% se odnosi na roditelje koji se ne osjećaju dovoljno učinkovito i kompetentno. Razlozi mogu biti različiti i može ih biti više, od neinformiranosti ili nedostatka roditeljskih vještina, preko manjka samopouzdanja, uvjeta života, nedostatka socijalne potpore do zahtjevnosti djeteta (Pećnik i Tokić, 2011).

6. RODITELJSKI ODGOJNI STIL

„Roditeljski odgojni stil je kontekst, ozračje u kojemu dijete percipira, interpretira i prihvaća različite roditeljske postupke. Iako izravan utjecaj na dijete imaju konkretni roditeljski postupci, upravo roditeljski odgojni stil određuje kako će ih dijete interpretirati i prihvatiti. Zbog toga je roditeljski odgojni stil središnji pojam i najvažniji moderator svih odgojnih utjecaja“ (Čudina-Obradović i Obradović, 2002; str. 55). Drugim riječima, roditeljski odgojni stil ima veliku važnost za uspješnost roditeljstva. Kada se govori o roditeljskom odgoju mogu se razlikovati četiri različita tipa roditeljskog odgoja. To su autoritaran, autoritativan,

permisivan i indiferentan. Tipovi roditelja, odnosno roditeljski odgojni stil, određuje se prema dvije glavne karakteristike roditeljske brige o djetetu, postavljanje zahtjeva i pružanje topline. Ovisno u kojem su omjeru zaštita i toplina usmjerene prema djetetu proizlazi jedan od roditeljskih odgojnih stilova.

Zdenković (2012) u članku navodi karakteristike za svaki od četiri tipa. Za autoritarni odgojni stil govori da se naziva krutim i strogim odgojnim stilom. Roditelji koji ga koriste imaju visoka očekivanja i zahtjeve od djeteta te provode strogu disciplinu i nadzor, a toplina i podrška s njihove strane izostaje. Zadaća njihova odgoja je da dijete nauči samokontrolu i poslušnost autoritetu, a između roditelja i djeteta je prisutan odnos nadređenosti i podređenosti. Za djecu tih roditelja su karakteristične česte promjene raspoloženja, povučenost, bojažljivost, neveselost, razdražljivost i nemogućnost spontanog ponašanja.

Autoritativan odgojni stil opisuje se kao stil roditeljstva koji objedinjuje roditeljsku toplinu i kontrolu. Naziva se još i demokratskim stilom, a roditelji koji njeguju taj stil pred dijete stavljaju očekivanja i zahtjeve koji su primjereni njegovoj dobi. Pružaju mu dovoljno ljubavi, podrške i emocionalne topline, ali pritom provode disciplinu i čvrsto kontroliraju djetetovo nepoželjno ponašanje. Zdenković (2012) tvrdi da se tako kod djeteta potiče znatiželja, kreativno izražavanje, samopouzdanje i samoregulacija emocija. Također, djecu odgajanu u takvom okruženju karakteriziraju spontanost i sloboda izražavanja mišljenja i emocija.

Permisivan odgojni stil naziva se još i popustljivim te podrazumijeva nisku razinu kontrole nad djecom, ali ne i topline. Ti roditelji su preosjetljivi na emocionalnom području, djeci daju obilje ljubavi, podrške i topline, ali postavljaju niske zahtjeve, slabo kontroliraju djecu i ne postavljaju granice ponašanja. Udovoljavaju svim djetetovim zahtjevima i željama (Zdenković, 2012). Kod male djece prevelika sloboda potiče stvaranje nesigurnosti i dezorijentiranost u granicama, što dovodi do djetetovog impulzivnog i agresivnog ponašanja (Čudina-Obradović i Obradović, 2002).

Za indiferentan, odnosno zanemarujući stil, karakteristični su niska razine kontrole nad djecom i emocionalno hladno roditeljstvo. Ističu se mali zahtjevi, izostanak kontrole i granica te nedostatak ljubavi (Zdenković, 2012). Dječja reakcija na takav stil je neprijateljstvo i otpor, a posljedica je nemogućnost stjecanja socijalne kompetencije i neuspjeh u školi. Velik dio vremena djeca su bez nadzora i roditelji ne znaju gdje su i s kim su. Kada dođu u razdoblje adolescencije djeca pokazuju različite oblike hostilnog ponašanja (Čudina-Obradović i Obradović, 2002).

7. ŠTO DIJETE TREBA OD RODITELJA

Pojam „roditeljstvo u najboljem interesu djeteta“ (Pećnik i Tokić, 2011) sastoji se od četiri dijela. Čine ga roditeljsko brižno ponašanje, vodstvo i struktura, poštivanje i prihvaćanje djeteta kao ravnopravne osobe te osnaživanje. Brižno ponašanje zadovoljava potrebe ljubavi, emocionalne topline, sigurnosti, pripadanja, povezanosti i prihvaćanja koje su nužne za djetetov zdrav emocionalni razvoj. Kada roditelji pružaju strukturu i vođenje dijete osjeća predvidivost i sigurnost, a uz to se razvijaju njegove kompetencije i samoregulacija. Strukturu se usmjerava djetetovo ponašanje, a pritom se koriste granice primjerenog i neprimjerenog ponašanja, iskazivanje očekivanja te pojašnjavanje zahtjeva i zadataka, a nikako tjelesno i psihičko nasilje. Kad se dijete uvažava ono osjeća da ga roditelji vide i čuju, odnosno doživljavaju kao osobu koja ima vlastite i jednako vrijedne misli, osjećaje, afinitete i dostojanstvo. Osjeća da ga roditelji poštuju jer priznaju njegovu individualnost. Kada se donose odluke važne za dijete i obitelj, u obzir se uzima i djetetovo mišljenje. Četvrta kategorija, omogućavanje djetetovog osnaživanja, podrazumijeva kreiranje okruženja i uvjeta koji jačaju djetetove kompetencije, samokontrolu i mogućnost utjecanja na ljude i okolinu. Roditelji osnažuju dijete kada podupiru njegovu autonomiju, inicijativu, napore u rješavanju problema i postizanju cilja (Pećnik i Tokić, 2011).

Savršen roditelj ne postoji, a djetetu i nije potreban. Djetetu treba roditelj koji je spreman učiti, koji se trudi na što bolji način zadovoljiti njegove potrebe te mu pružiti ljubav i toplinu. Takav roditelj naravno i griješi, ali onda prihvaća odgovornost svojih postupaka nastojeći ih ispraviti. Time se djetetu daje do znanja da je u redu nešto pokušati i pogriješiti te ih se uči načinu nošenja s vlastitim pogreškama (Roje Đapić, 2019). Jovančević (2016) navodi da kvaliteta odnosa roditelj – dijete ovisi o osobinama roditelja, ali i samog djeteta, koje već od rođenja ima aktivnu ulogu u tom odnosu. Da bi razvila pozitivnu sliku o sebi, samopouzdanje i odgovornost te da bi postali sretni i ispunjeni ljudi, djeci su potrebni roditeljska ljubav, ohrabrivanje i pohvaljivanje važnih im odraslih osoba. Zbog toga je važno da roditelji pružaju djeci sve navedeno (Buljan Flander i Karlović, 2004).

Kada su djeca sigurna u sebe na dobrom su putu da budu uspješna, socijalno kompetentna i spremna upoznavati sebe i svijet koji ih okružuje na pozitivan način. Zadatak roditelja je uvažavati dječje posebnosti i usmjeriti ih na stvari kojima su sklona i za koje su sposobna, a ne na ono što odrasli očekuju od njih (Selak Bagarić, 2019).

Prema mišljenju Selak Bagarić (2019) nerijetko se događa da roditelji impulzivno reaguju na manje primjerene oblike dječjeg ponašanja, dok dobra ponašanja često znaju proći gotovo nezapaženo. Djeca često čeznu za roditeljskom pažnjom i primjećuju kako roditelji reaguju u određenim situacijama te se često stvara okruženje u kojem se nađu nezadovoljni roditelji i nezadovoljno dijete koje odrasta s porukom: „Nisam dovoljno dobar/dobra.“

Kako bi dijete moglo voljeti sebe, treba se osjećati voljeno i prihvaćeno od strane roditelja. Već od prvih dana je važno da dijete takve verbalne i neverbalne poruke dobiva od mame i tate, odnosno od osoba koje su mu najbitnije (Selak Bagarić, 2019). Duboka, emocionalna veza između roditelja i djeteta naziva se privrženost, a stvara se već pri rođenju. Beba plačem prenosi poruke okolini o svojim potrebama. Zadovoljenje djetetove potrebe za dodirima, grljenjem, maženjem i sisanjem dovest će do normalnog socioemocionalnog razvoja. Razvoj privrženosti uočljiv je između šestog i osmog mjeseca života djeteta, a čine ju ponašanja poput traženja blizine roditelja, korištenje roditelja kao „sigurne baze“ za istraživanje okruženja, pronalaska sigurnosti u skrbniku i protesta zbog odvajanja. Ljudi iz djetetove okoline uče reagirati na poruke koje ono šalje i u određenoj mjeri ih zadovoljavaju. Kada roditelj primjereno odgovara na signale koje mu dijete šalje, razvija se siguran stil privrženosti. Stječući iskustva s drugim ljudima, dijete izgrađuje unutarnje modele. Oni odražavaju način na koji dijete doživljava svijet, odnosno sebe i druge ljude. Modeli koji se oblikuju u djetinjstvu prenose se u adolescenciju i odraslu dob (Molnar, 2012). Djetetovo samopoštovanje i samopouzdanje se razvija kroz život. Poruke zbog kojih se dijete osjeća posramljeno ili manje vrijedno urežu mu se u sjećanje i mogu voditi negativnoj slici o sebi i niskom samopoštovanju. To narušava njegovo funkcioniranje ne samo u djetinjstvu nego i kada odraste. Kako bi roditelji izvršili svoj temeljni zadatak, stvorili osobu koja će biti odgovorna, zrela i emocionalno stabilna, trebaju djetetu pružati potporu i prihvaćati ga, poticati i potkrepljivati njegovu autonomiju i uspjeh, ali i prihvaćati pogreške i neuspjehe te ne biti previše kritični i postavljati nedostižne zahtjeve (Selak Bagarić, 2019).

Za dijete je jako važno da se osjeća voljeno i da zna da je roditeljima na prvom mjestu, ali isto tako je važno da se identificira s roditeljima koji su zadovoljni, ispunjeni, koji imaju hobije i cijeli niz životnih radosti. Dijete tada ima vremena i da mu bude dosadno pa uči razvijati vlastitu maštu, kreativnost i samoeфикаsnost (Roje Đapić, 2020). Buljan Flander (2004) napominje da roditelji trebaju odgajati djecu tako da i njihovo i djetetovo dostojanstvo ostanu sačuvani.

Bitno je da u djetetovom učenju sudjeluju i odrasli, prvenstveno roditelji. Na taj način učenje se pretvara u zabavu i omogućuje radost istraživanja i otkrivanja. Roditelji osiguravaju uvjete pogodne za djetetovo učenje, uzimajući u obzir spoznaje o socijalnoj prirodi učenja djece rane i predškolske dobi (učenje čineći i u interakciji s drugima). Odrasli podržavaju djetetovo učenje kreiranjem pogodnog okruženja, ponudom različitih materijala i izvora učenja te verbalnim i neverbalnim porukama koje im upućuju u situacijama učenja i istraživanja. Katkad se događa da roditelji upravo svojim neverbalnim i neprimjerenim verbalnim porukama usporavaju i onemogućuju proces djetetova učenja. Stoga bi trebali obratiti pažnju na to i promišljati svoje djelovanje nizom samoevaluacijskih pitanja.

8. O ČEMU OVISI KAKO ĆE RODITELJ ODGAJATI SVOJU DJECU

Kakvo će biti roditeljsko ponašanje, ovisi o brojnim čimbenicima. Značajni faktori su osobna roditeljska obilježja (stavovi, vlastita dobrobit), osobine djeteta (razvojne teškoće, zahtjevnost, temperament), stres i podrška koju roditelj doživljava u svom okruženju (socioekonomski status, kvaliteta partnerskog odnosa) i šire društvo (npr. raspoloživost usluga poput jaslica, vrtića, škole, zdravstvene skrbi, savjetovaništa za roditelje i sl, položaj koji dijete i obitelj imaju u društvu, zakonske odredbe vezane za obitelj) (Belsky i Stratton, 2002). Drugim riječima, roditeljsko suočavanje s izazovima i odgovornostima koje im ta uloga donosi, reflektira ne samo vještine i obilježja koje oni imaju, nego i dostupnost i kvalitetu društvenih resursa i potpore (Quinton, 2004).

Kako bi se nosio s izazovima roditeljstva, pružio djetetu potporu i bliskost, usmjeravao ga i postavljao granice, sam roditelj treba raspolagati dostatnom sposobnošću i snagom.

Znanja i vještine koje roditelji koriste da bi se brinuli za dijete, vještine komunikacije, vještine koje koriste kako bi riješili probleme i suočili se sa stresom, zajedno s tjelesnom i psihičkom roditeljskom dobrobiti, pripadaju njihovim unutarnjim snagama. Zbog toga je veoma važno da roditelj brine o sebi, odnosno o zadovoljavanju svojih potreba. Ako su njegove potrebe za bliskošću, druženjem i odmorom nezadovoljene, neće se osjećati dobro u „svojoj koži“ i to će se odražavati na odnos s djetetom. Programi koji pružaju podršku roditeljstvu trebaju prvo osnažiti roditelje kao osobe, a tek onda kao roditelje. Snage u obitelji podrazumijevaju raspoložive modele uspješnog roditeljstva te kvalitetu odnosa i interakcija među njenim članovima (npr. partnerska podrška). Važno mjesto zauzimaju i resursi iz šireg okruženja (šira obitelj, prijatelji, službe za djecu i roditelje unutar zajednice) (Pećnik i Starc, 2010).

Odgajajući dijete, roditelji mu usađuju vrline i moralne vrijednosti. Vrlo je moguće da će to dijete jednog dana kada postane roditelj iste te vrijednosti pokušati prenijeti i na svoje dijete. Škrlec (2017) ističe da roditelji prenose iskustva svojih roditelja u odnos sa svojim djetetom. Vukasović (1993) tvrdi da je jedno od važnih obilježja odgoja prenošenje iskustava, znanja, umijeća, postignuća, običaja i shvaćanja starijih naraštaja na mlađe. Prema svojoj roditeljskoj funkciji roditelj je odgajatelj, a uspješno mogu odgajati samo oni roditelji koji poznaju svrhu odgoja i pravilnog odgajanja i roditelji koji su stabilni u svim razinama osobnosti (Rosić, 1998).

9. RAZLIKE IZMEĐU SUVREMENOG I TRADICIONALNOG ODGOJA

Suvremeni odgoj u mnogočemu se razlikuje od onog tradicionalnog. Marunčić (2008) navodi da svako vrijeme donosi određene izazove i poteškoće koje utječu na odgoj i ponašanje djece i mladih. Današnje vrijeme i društvo obiluju raznim blagodatima, ali istovremeno ostavljaju svoj nepovoljan trag, a pritom su najugroženija djeca jer su ona najranjivija i najpotrebnija blizine, pažnje i vodstva odraslih.

Razvedene obitelji, izvanbračne veze i jednoroditeljske obitelji pod kojima se misli na samohrano majčinstvo i očinstvo pripadaju suvremenim obiteljima. U današnje vrijeme su roditelji preopterećeni, mnogo rade i posljedično, manje su dostupni djeci. Zbog toga je veći broj djece u ustanovama odgoja i obrazovanja. Iako je obitelj kroz povijest prošla mnoge promjene i još uvijek prolazi, ipak je ona najvažnije mjesto u kojem dijete usvaja znanje, kompetencije, vrijednosti i navike. Nevezano uz vrstu i strukturu obitelji, osnovna zadaća joj je odgoj djeteta (Rosić i Zloković, 2003).

Honore (2009) ističe da je danas prisutan sveopći pritisak da se od djece izvuče maksimum. Od njih se želi da imaju samo najbolje i da u svemu što rade budu najbolji. Roditelji žele da njihova djeca ostvare uspjeh na umjetničkom području, da budu akademski obrazovani i talentirani u sportu, te da im život protječe bez teškoća i pogrešaka. Osim pritiska da budu najbolji, mnogi su roditelji i razmazili svoju djecu. Prema Vrsaljko i Bačkonja (2014, para. 1) razmaziti „dijete ne znači često ga milovati i pokazivati mu ljubav i nježnost, nego mu pretjerano pomagati i posluživati ga te umjesto njega obavljati sve one zadatke koje samo može izvršiti“.

U odnosu na prošlost, dijete danas ima novu poziciju. U suvremenom društvu na dijete se gleda kao ravnopravnu osobu s vlastitim pravima i sukladno tome dolazi do potrebe za drugačijim postupcima odgoja. Djetetova prava su da iznese svoje mišljenje te da ga se sluša i uzme u obzir u određenim situacijama, i zbog toga tjelesnom kažnjavanju više nema mjesta u odgoju. Razvija se pozitivna disciplina koja uvažava i poštuje njegova prava, potrebe i interese, a temelji su joj razvoj samodiscipline, odgovornog i altruističnog ponašanja (Maleš, 2012).

Obitelj koja njeguje tradicionalan odgoj morala se u mnogim područjima prilagoditi novom vremenu. Jedno od obilježja tradicionalne obitelji je njegovanje tradicije, koja ju čini temeljnim i trajnim elementom koji se odupire tijeku vremena (Nimac, 2010).

Pod utjecajem kulturnih, društvenih i ekonomskih sastavnica mijenjali su se koncept i funkcije obitelji i pojam roditeljstva. Tako postoji pojava matrijarhata. U tom razdoblju majka je bila predmet štovanja i idealiziranja. Bila je zadužena za odgoj djece, kojima je predstavljala model. Nakon nekog vremena došlo je do slabljenja matrijarhata i tada nastupa patrijarhat, što znači da je u središte pozornosti došao otac. Djevojčice su u to vrijeme bile ugrožene i iskorištavali su ih za teške poslove. Također, bio je prihvaćen infanticid. Ubijala su se djeca rođena s nekom bolešću ili teškoćama. Stanje se počelo mijenjati tek u 19. stoljeću (Rosić i Zloković, 2002).

Tradicionalno shvaćanje roditeljstvo je izjednačavalo s majčinstvom, dok je uloga oca bila uglavnom materijalna (Deutsch, 2001). Smatralo se da je zadaća muškaraca stvaranje svijeta, povijesti i kulture, odnosno da oni imaju važan posao, dok žene samo rađaju i podižu djecu“ (Galić, 2006). Muškarac i otac su bili na čelu obitelji, žena i majka iza njega, a na kraju djeca. Takva obitelj odražavala je podjelu moći u društvu, ali i podjelu dužnosti.

Polovicom 20. stoljeća društvene promjene dovele su do podjele na tradicionalnu i modernu obitelj, odnosno suvremenu. U ovim prvim otac zarađuje, a majka je domaćica i brine o djeci. Obitelji su bile mnogobrojne, imale su puno djece, a s njima su živjeli i bake i djedovi. Uz očev novčani prihod, uzgajali su životinje i sadili biljke da bi se prehranili. U toj vrsti obitelji vladao je patrijarhat, otac je bio na čelu obitelji i hranio ju je. Obitelj je bila zatvorena i nezavisna jedinica, nije imala mnogo doticaja s onim što se događa van nje. Pretpostavka je da roditelji nisu bili mnogo posvećeni djeci te da nisu posebno osnaživali njihov razvoj i sposobnosti (Rosić i Zloković, 2002).

Uz to što su djeca bila uključena u obavljanje svih poslova u kući i oko nje, nerijetko se dešavalo da budu fizički kažnjavana za svoje postupke. Tako im se pokazivalo tko je „glavni“ te da moraju biti poslušni i ponašati se kulturno.

Tradicionalan pogled na roditeljstvo gleda kao na majčinstvo, koje je utemeljeno biološki te se ne može razdvojiti od ženina identiteta, a kao primarnu očinsku ulogu izdvaja materijalnu i psihološku podršku ženi, odnosno majci, te se očev doprinos može vidjeti kroz igru i razgovor s djetetom. Suvremeno shvaćanje definira roditeljstvo kao "ravnopravno roditeljsko partnerstvo". Roditelji koji su ravnopravni partneri obiteljsko okružje ne kreiraju temeljem stereotipa povezanih s majčinstvom i očinstvom i rodno podijeljenih radnih uloga u kući i izvan nje. Oni se dogovaraju, fleksibilni su, zajedno donose odluke o dužnostima i poslovima vezanima za djecu, s njima i zbog njih. Pri tome vode računa da raspodijele napore i vremenske resurse svrhovito, ekonomično i pravedno. Kod njih ne postoje muški i ženski poslovi, majčini i očevi zadatci. Na taj način pozitivna klima u obitelji ne prerasta u negativnu, jednom kada brak preraste u obitelj, jer ne dolazi do preopterećenja majke ni do isključivanja oca, a ni do podjele poslova prema rodu, koja je u mnogim obiteljima veoma izražena. Kada se roditeljske dužnosti ravnopravno podijele, oba roditelja doživljavaju roditeljstvo pozitivno. Majka se osjeća zadovoljno jer ju muž podupire i sudjeluje u odgoju djece, a otac se ne osjeća isključeno i nepotrebno pokraj nje (Čudina-Obradović i Obradović, 2002).

10. POTPORA RODITELJSTVU

U zahtjevnoj ulozi roditeljima često pomažu bake i djedovi, odnosno njihovi roditelji. Njihova uloga posebno je značajna u obiteljima u kojima su oba roditelja zaposlena, gdje su roditelji razvedeni ili je osoba samohrani roditelj te u obiteljima u kojima dijete ima bolest ili pojačane potrebe. Ti roditelji suočeni su, osim s tipičnim zahtjevima i teškoćama u odgoju, s dodatnim brigama i stresorima u životu (Škrlec, 2017). Škrlec (2017) navodi da su bake i djedovi potpora roditeljima, ali i pomagači. Roditelji su ti koji biraju stil odgoja i donose odluke, a bake i djedovi bi ih trebali poštivati i držati ih se. U nekim obiteljima dolazi do miješanja uloga te to dovodi do sukoba, koji se onda negativno odražavaju na djecu koja su zbunjena, nesigurna i bez jasnih smjernica. Ipak, ne mogu svi roditelji računati na pomoć djedova i baka. U suvremenom dobu često i bake i djedovi rade, a život tri generacije u zajedničkom domaćinstvu sve je rjeđi. Zbog toga je roditeljima potrebna potpora i s drugih strana.

Osim baka i djedova, pomoć u roditeljstvu pružaju i ustanove poput vrtića, škola, igraonica i slično. U obitelji dijete stječe temeljne vrijednosti koje donosi sa sobom u odgojno-obrazovnu ustanovu (Jurčević Lozančić, 2005). U vrtiću se odgojitelji brinu za njegov razvoj i napredak, ali za kvalitetan odgoj potrebna je suradnja između roditelja i odgojitelja. Odgojitelji, uz to što provode određeni dio dana s djetetom, posjeduju teorijska znanja i iskustvo u radu s djecom, a roditelji su oni koji najbolje poznaju svoje dijete. Zbog promjene sredine, dijete se na različit način ponaša u vrtiću i kod kuće. Stoga je za cjelovit razvoj djeteta nužna komunikacija i zajedničko djelovanje roditelja i odgojitelja. Pritom odgojitelj treba ukazivati roditeljima na razvojne mogućnosti djeteta (Milanović i sur., 2014). Naglasak se sve više stavlja na uključivanje roditelja u rad odgojne skupine i vrtića. U vrtićkoj zajednici njeguje se pristupačnost i otvorenost roditeljima. Iz toga se zaključuje da su dva najvažnija činitelja kvalitetnog odgoja i obrazovanja obitelj i vrtić (Rosić i Zloković, 2003).

Kvalitetnom suradnjom vrtića i obitelji, i jedni i drugi imaju priliku naučiti više o samom djetetu, o mogućnostima koje ono ima, njegovu ponašanju, osjećajima koji čine sastavan dio njegovog svakodnevnog funkcioniranja i o stvarima za koje iskazuje interes. Roditeljima se olakšava njihovo roditeljstvo i postaju sigurniji jer dobivaju podršku odgojitelja. Aktivno sudjeluju u izboru i kreiranju odgojno-obrazovnog programa, što znači da izabiru instituciju, oblik i vrstu programa te način vlastitog sudjelovanja. Komunikacija roditelja i odgojitelja djetetu donosi osjećaj ljubavi i zadovoljstva, a ponašanje prema odgojitelju vođeno je roditeljskim primjerom (Rosić i Zloković, 2003).

U današnje vrijeme, na postupke roditelja utječu informacije koje dolaze iz raznih izvora poput medija, društvenih mreža, foruma i sl. Takve platforme pružaju roditeljima mogućnost za izmjenu iskustava s drugim ljudima. Roditelji pomoću njih mogu doći i do savjeta vezanih uz npr. odabir vrtića, škola i sl. Također otvara im se mogućnost za uspostavljanje novih poznanstava.

Roditeljima se može pružiti potpora na razne načine, neki od njih su:

- Uspostavljanje baze podataka koja sadrži znanstvene spoznaje na temu obiteljskog funkcioniranja i roditeljstva, a koja bi te spoznaje donosila na način razumljiv široj populaciji te koja bi se redovito nadopunjavala i bila pristupačna svima u toj ulozi i onima koji se odluče imati djecu
- Promjena roditeljskih karakteristika utjecanjem na njihovo znanje i razmišljanje

- Potpora putem socijalne sredine poput obiteljskog i radnog zakonodavstva i pristupačnosti institucija koje vode brigu o djeci
- Potpora onim obiteljima koje se nalaze u rizičnim periodima (iščekivanje djeteta, novorođeno dijete, djeca dobi pred polazak za školu, djeca koja su predadolescenti, djeca koja su odrasla i odlaze od kuće)
- Potpora obiteljima koje su rizične (U tu skupinu spadaju obitelji pogođene siromaštvom, obitelji u kojima je prisutno samohrano roditeljstvo, obitelji s problematičnom djecom ili djecom s razvojnim problemima, obitelji u kojima su prisutni adolescenti, obitelji gdje su roditelji u procesu rastave ili u razdoblju nakon rastave)
- Omogućavanje lakšeg nadzora nad djecom i mladima u njihovo slobodno vrijeme (pristupačnost raznim kompjutorskim, glazbenim, likovnim i tehničkim aktivnostima, sportovima, klubovima i grupama, volontiranju)
- Organizacija mjesta na kojima djeca mogu dobiti instrukcije iz školskih predmeta i savjetovališta za roditelje čija djeca imaju teškoće u učenju
- Uspostavljanje organizacija za savjetovanje roditelja čija djeca imaju odgojne probleme
- Obrazovanje roditelja (Čudina-Obradović i Obradović, 2002).

11. ODGOJEM DO ODGOVORNOG PONAŠANJA

Odgoj djeteta je proces dugog trajanja te je često neizvjestan. Roditelji trebaju mnogo promišljati, osluškivati, osjećati, razumijevati i uvijek iznova upoznavati vlastito dijete. Odgojeno dijete je rezultat roditeljskog djelovanja, ali ne samo njegova i ne samo namjernog. Dijete odgajaju na izravan i neizravan način i osobe koje s djetetom imaju trajniju komunikaciju, ustanove, susjedstvo, okruženje, mediji i različiti drugi utjecaji. No ipak, najvažnija uloga pripada roditeljima. S djetetom od najranije dobi treba graditi topao, brižan i prijateljski odnos kako bi došlo do kvalitetne komunikacije i ozračja odgoja. Osiguranjem dostatnog prostora i vremena za odgojno djelovanje, roditelj odgaja polako, strpljivo, dosljedno i brižno. Pritom uvažava i poštuje djetetovu osobnost i njegova prava, aktivno ga sluša, ohrabruje i vjeruje mu. Kada se stvori takvo ozračje, nema potrebe disciplinirati dijete nagrađivanjem za dobre postupke i kažnjavanjem za loše postupke. Dijete je moguće dobro odgojiti i bez upotrebe kazne, nagrade i ponašanja poput ucjenjivanja, kritiziranja, okrivljavanja, žaljenja, prigovarivanja, prijetnji, kažnjavanja i potkupljivanja. Te sve metode djelotvorne su trenutno, ali dugoročno nisu. One zapravo ugrožavaju odnos, a dijete ne uči iz njih odgovorno ponašanje. Roditelji žele da se dijete odgovorno ponaša i kada nije u njihovoj

blizini, a to se može postići razgovorom, dogovaranjem i pregovaranjem. Potrebno je objasniti djetetu kakvo se ponašanje očekuje od njega u određenoj situaciji, provjeriti je li dijete razumjelo što se od njega očekuje i prihvaća li to te s njim dogovoriti prirodne posljedice njegova neodgovornog ponašanja. Pritom dijete samo bira posljedice svog neodgovornog ponašanja, a roditelj te posljedice treba provesti u djelo. Također, roditelj treba pomoći djetetu da izabere realno ostvarive posljedice. Nakon dogovora roditelj treba biti dosljedan, odnosno ne odstupati od dogovora (Ljubetić, 2012).

11.1. Kažnjavanje

„Roditeljsko kažnjavanje djeteta je ponašanje kojim roditelj uzrokuje da dijete doživi neku nelagodu ili mu uskraćuje neku ugodu, najčešće s namjerom da tako spriječi nastavak ili ponavljanje djetetovog ponašanja koje roditelj percipira neprihvatljivim“ (Maleš i Kušević, 2008; prema Pećnik i Tokić, 2011; str. 10). Kažnjavanje se može podijeliti na fizičko kažnjavanje, verbalno, eliminiranje povlastica, postavljanje granica kretanja djeteta te zadavanje obveza i poslova (Maleš i Kušević, 2008; prema Pećnik i Tokić, 2011). Pećnik (2006; prema Pećnik i Tokić, 2011) je provela istraživanje u kojem je sudjelovalo 446 studenata, a kojem je cilj bio ispitati kako djeca doživljavaju fizičko kažnjavanje roditelja, konkretno pljasku i udarac nekim predmetom (npr. šiba, remen i kuhača). Retrospektivnim iskazom, koji je umanjio težinu nasilja koje su doživjeli, ispitanici su podijelili svoje iskustvo od kojeg je prošlo više od deset godina. Velik dio ispitanika, njih 80%, osjetilo je strah, više od polovice njih osjećalo se poniženo, a otprilike trećina ih se osjećala bezvrijedno. Iz toga se može zaključiti da tjelesno kažnjavanje ugrožava ili može ugroziti dostojanstvo djeteta (Pećnik i Tokić, 2011).

Odnos roditelja i djeteta treba biti prožet poštovanjem i ljubavlju. Dijete od roditelja treba dobivati pažnju, pohvale, treba osjećati sigurnost i povjerenje te mu treba biti osigurana fizička dobrobit. Kako bi na nježan i prihvatljiv način njegovali roditeljstvo potrebno je posjedovati određeno znanje, vještine, ali i stav o nepoželjnosti udaranja djece. Prema djetetu se treba odnositi kao prema jednako vrijednoj osobi, a ne ih tući. Batine uzrokuju osjećaj manje vrijednosti i ugroženosti. Roditelji se katkad ne mogu suzdržati od kontroliranja te iako nemaju namjeru povrijediti dijete, ipak to učine. Udarcima iskazuju osjećaje bijesa i ljutnje te pokušavaju suzbiti djetetovo ponašanje koje smatraju neprihvatljivim. Nekad se dogodi da izgube kontrolu nad svojim ponašanjem te fizički zlostavljaju dijete. Treba naglasiti da batine

djecu neće naučiti dobrom i poželjnom ponašanju, već da na taj način dobivaju primjer nasilja. Fizičko kažnjavanje dovodi do boli, ljutnje, čak i ozljeđivanja. Roditelji su model koji djeca oponašaju. Gledajući svoje roditelje, djeca uče razliku između dobrog i lošega. To treba uvijek imati na umu, jer djeca promatraju i kad roditelji nisu toga svjesni. Također, ako roditelj udari dijete, ono će misliti da je u redu da oni isto tako udare neko drugo dijete, ili čak roditelja (Buljan Flander i Karlović, 2004).

Da bi djecu naučili razlikovati ispravno ponašanje od pogrešnog i donositi promišljene odluke roditelji mogu upotrebljavati razne načine i tehnike u odgoju. Najutjecajniji način je nagrada koja obuhvaća pohvale, nježne dodire, povlastice i slično. Koristeći nagradu kao sredstvo odgoja djeci se daje do znanja da se uvažavaju njihovi napori i pokušaji, pridaje se važnost njima kao osobama i onome što rade te dolazi do razvoja samopouzdanja i pozitivnog samopoimanja. Zapravo će djeca prije napraviti nešto ako im je motiv nagrada, nego što će nešto zaobilaziti jer su u strahu od kazne. Najvećom nagradom smatra se pohvaljivanje. Ono može biti ostvareno u kombinaciji s pozitivnim nježnim dodirima iskrenog zagrljaja, tapšanja po leđima ili davanja „petice“. Dosta roditelja poželjno ponašanje djeteta voli nagrađivati kupovanjem različitih stvari, najčešće igračaka. Da bi se dijete zdravo emocionalno razvijalo, veoma je važno da materijalne stvari koje se koriste u svrhu nagrađivanja nikada ne zamijene emocije roditelja, njihovu pažnju i uočavanje potreba djeteta (Buljan Flander i Karlović, 2004).

Istraživanjima se utvrdilo da majke mnogo češće nego očevi provode tjelesno kažnjavanje nad djecom, vikanje, ukidanje privilegija i zadavanje dodatnih poslova. To se povezuje s činjenicom da su one najčešće puno više uključene u život djece. Očevi mnogo više ukidaju privilegije dječacima i zadaju im dodatne poslove nego djevojčicama, a očevi i majke više vrše tjelesno i psihičko nasilje nad dječacima nego nad djevojčicama. Također, roditelji smatraju da njihova neformalna socijalna okolina (bake, djedovi, prijatelji, poznanici) manje osuđuje i smatra negativnim fizičko kažnjavanje nego stručnjaci i javni djelatnici (odgojitelji, učitelji, liječnici) (Pećnik i Tokić, 2011).

Autor knjige „*Punished by Rewards*“ Alfie Kohn, smatra da su nagrade jednako loše kao i kazna jer se radi o manipuliranju djecom radi komocije odraslih. On smatra da ako djeca ne naprave ono što se od njih tražilo, vjerojatno problem nije u djeci nego u onome što je od njih traženo. Koristeći brojna istraživanja, Kohn pokazuje da ljudi zapravo rade lošije poslove kada su privučeni novcem, ocjenama ili drugim poticajima. Odgoj koji uključuje nagrade za promjenu ponašanja dugoročno je neučinkovit. Obećavanje nagrada djeci za dobro ponašanje ne može donijeti ništa više od privremene poslušnosti. Zapravo, što se više koriste umjetni

poticaji da se djeca motiviraju, to više gube interes za ono za što ih se podmićuje. Nagrade pretvaraju igru u posao, a posao u mučninu. Drugim riječima, kada djeci obećamo nagradu, ona moraju raditi da bi je dobili, a taj rad s vremenom postaje iscrpljujući. Posljedično, djeca gube interes za ono što trebaju napraviti te se uništavaju iskreni izvori motivacije poput svladavanja vještine, autonomije i svrhe (Kohn, 2018).

11.2. Postavljanje granica

Da bi kućanstvo funkcioniralo, potrebno je uspostaviti disciplinu. Njome roditelji pomažu djetetu u odabiru primjerenog ponašanja i učenju samokontrole. Normalno je da djeca neko vrijeme iskušavaju ta ograničenja, ali ona su važna kako bi postali odgovorne osobe. Kada roditelji uspostave pravila djeteta zna što roditelji očekuju od njega i što će mu tolerirati, a što neće. Često roditelji nisu dosljedni u svojim pravilima i time rade pogrešku jer zbunjuju dijete. Ako jedan dan reagiraju na kršenje pravila, a drugi dan ne, ne mogu disciplinirati dijete (Jovančević i sur., 2016).

Djeci su potrebni struktura i jasne granice. Na temelju toga dijete zna koja ponašanja roditelj dopušta, a koja ne. Upoznato je s uvjetima za sudjelovanje u određenoj aktivnosti i koje povlastice pod kojim kriterijima može dobiti. Granice trebaju biti „jasne, konkretne i dobro definirane“. Dijete treba znati što se točno od njega želi, koje opcije ima na izbor i što mu donosi suradnja. Granice trebaju biti postavljene u skladu s djetetovim i roditeljevim potrebama, odnosno njima trebaju biti zadovoljni i roditelj i dijete. Time se izbjegava stvaranje problema zato što se one postavljaju prije nastanka ili produbljivanja problema, što u protivnom može dovesti do komplikacija u odnosu. Emocionalna sigurnost djeteta ne smije biti narušena granicama. Njih se postavlja u atmosferi koja odiše prihvaćanjem, ljubavlju, toplinom i poštivanjem. Na taj način ne nastaje stres u odnosu jer se djetetu daje do znanja da je njegovo ponašanje povezano s ishodom koji nema veze s roditeljskom reakcijom (Buljan Flander i Karlović, 2004).

Katkad roditelji odustaju od reguliranja djetetovog ponašanja, što dovodi do smanjivanja napora u postavljanju granica i slabijeg uključivanja u djetetov život. To se događa kada su izloženi velikom stresu, kada se ne osjećaju kompetentno u svojoj ulozi, kada nemaju dovoljno podrške od bliskih osoba i društva i kada je dijete neosjetljivo na zabrane i prigovaranje. Sasvim je normalno da se roditelji ponekad osjećaju bespomoćno i da nisu sigurni kako trebaju postupiti u određenoj situaciji, ali ako se taj osjećaj počne javljati u sve više

situacija i ostaje unatoč novim načinima ponašanja prema djetetu, često se događa da roditelj prestane ulagati trud u discipliniranje i odnos s djetetom. To nepovoljno utječe na dijete, roditelja i njihov odnos (Pećnik i Tokić, 2011).

12. OBRAZOVANJE RODITELJA

Svim roditeljima potrebna je potpora. Mnogi nemaju dovoljno znanja i vještina za dobro roditeljstvo, a to se posebno očituje u vrijeme kriza. Roditelji ne znaju što im se događa, prilikom rješavanja problema vode se intuicijom, okrivljavaju djecu i društvo te ili oštrije provode nadzor i kažnjavanje ili se povlače u rezignaciju uz potpuni gubitak osjećaja kontrole i roditeljske kompetencije. Pritom samo oni najosviješteniji znaju da trebaju pomoć i spremni su uključiti se u školu za roditelje. Zapravo je u bilo koji obrazovni program najteže pridobiti roditelje kojima bi ta pomoć najviše koristila. Zato svaki obrazovni program treba biti privlačan, pristupačan vremenski i organizacijski i roditelji trebaju osjećati da kroz njega ne dobivaju samo znanje, nego i podršku i pomoć (Čudina-Obradović i Obradović, 2002).

Roditeljima je potrebno omogućiti razvoj roditeljske kompetencije na pozitivan način jer kvalitetno roditeljstvo uvelike ovisi o zadovoljstvu roditelja koje uključuje osjećaj roditeljske kompetencije, osjećaj udovoljavanja ulozi roditeljstva, djetetova napretka i uspostavljenih odnosa bliskosti i uzajamnosti između roditelja i djeteta. To je veoma važno u vrijeme nastanka roditeljstva, u vrijeme kada dijete prolazi pubertet i adolescenciju i za roditelje čija djeca imaju teškoće u razvoju, pozornosti i ponašanja, odnosno u razdobljima života i za one roditelje čiji je doživljaj roditeljske kompetencije najviše ugrožen. Taj cilj moguće je postići organiziranjem „škole za roditelje“. Svi takvi obrazovni programi počivaju na načelu da se roditeljima mora omogućiti razvitak osjećaja samoutjecajnosti, kontrole nad svojim životom i životom djece te razvoj svijesti da o njihovim naporima ovise rezultati i zadovoljstvo njih i njihove djece. To mogu postići samo roditelji koji su svjesni onoga što se događa i koji poznaju procese u odnosu roditelj-dijete u različitim periodima te koji vladaju vještinama potrebnima za donošenje odluka i provedbu promjena u vlastitom i djetetovom ponašanju (Čudina-Obradović i Obradović, 2002).

Neke od tema Obrazovnog programa pripreme za roditeljstvo su „Program razvoja roditeljske kompetencije“, „Program razvijanja realističnih očekivanja od roditeljstva“, „Program razvijanja roditeljskih vještina“, „Program obrazovanja za partnersko roditeljstvo“ i „Program razvijanja vještina planiranja, rješavanja problema i suočavanja sa stresom

roditeljstva“. Također postoje i Obrazovni programi roditeljske pripreme za očeve, Obrazovni programi za roditelje s djecom koja se pripremaju za školu, Obrazovni programi za roditelje predadolescenata, Obrazovni programi za roditelje u tijeku rastave ili nakon rastave i drugi.

12.1. Program „Rastimo zajedno“

Program radionica „Rastimo zajedno“ organiziran je za roditelje djece do četiri godine života. Sastavljen je od 11 radionica koje su međusobno tematski i konceptualno povezane, a provode ih educirani timovi stručnjaka za potporu ranom dječjem razvoju. Program je nastao u sklopu programa „Prve tri su najvažnije“ kojim se potiče rani razvoj djece i roditeljstvo. U Hrvatskoj ga je započeo Ured UNICEF-a 2006. godine, a podržava ga i Agencija za odgoj i obrazovanje RH. Glavna zadaća programa je pružiti podršku i osigurati da informacije, znanje i vještine dođu do roditelja kako bi im pomogli u njihovoj roditeljskoj ulozi. Program promiče rast i razvoj djeteta, ali i roditelja. Cilj programa je stvaranje okružja koje će djelovati poticajno i osnažujuće, a u kojem roditelji i voditelji radionica razmjenjuju svoje ideje i iskustva o tome kako žive roditeljstvo i iskustva o načinima interakcije s djecom. Uz to se upoznaju sa znanstvenim stavovima o tome kako bi trebali izgledati roditeljstvo na dobrobit djeteta te kvalitetna interakcija i komunikacija roditelja i djeteta. Korisnici su zapravo aktivni sudionici stvaranja programa, roditelji i provoditelji surađuju. Program počiva na teoriji i iskustvu provoditelja i korisnika, a podliježe evaluaciji rezultata na kvalitativnoj i kvantitativnoj razini. Programom se osnažuje odnos roditelj-dijete, a opada broj potencijalnih čimbenika zanemarivanja ili zlostavljanja djeteta. Korisnici su zapravo aktivni sudionici stvaranja programa, roditelji i provoditelji međusobno surađuju. Program počiva na teoriji i iskustvu provoditelja i korisnika, a podliježe evaluaciji rezultata na kvalitativnoj i kvantitativnoj razini. Programom se osnažuje odnos roditelj-dijete, a opada broj potencijalnih čimbenika zanemarivanja ili zlostavljanja djeteta. Tijekom radionica se ispituju vrijednosti roditeljstva, uči se o potrebama koje imaju i djeca i roditelji te o načinima na koje se one mogu zadovoljiti, uvježbavaju se vještine komuniciranja i raspravlja se o temama koje zanimaju roditelje. Neke od prednosti rada u grupi su razmjenjivanje iskustva i svijest o tome da oni nisu jedini roditelji s brigama i problemima, te je to ujedno prilika za druženje i ostvarivanje prijateljskih odnosa, ali i za otkrivanje odgojnih metoda i postupaka koji će najbolje odgovarati njihovoj djeci. Roditelji dobivaju podršku koja je njihovo pravo, a u programu sudjeluju ne zato što se smatraju

lošima, već zato da na najbolji mogući način zadovolje potrebe svog djeteta, ispoštuju njegova prava i pruže mu uvjete za cjelovit rast i razvoj (Pećnik i Starc, 2010).

13. ZAKLJUČAK

Uz pojam roditeljstva vežu se mnoga pitanja i nedoumice. Počevši od kulturoloških normi i očekivanja koja nerijetko nameću raznorazna pravila odgoja pa do postavljanja granica koje označuju u kojim životnim godinama je primjereno postati roditelj, mnogi ljudi nakon što postanu roditelji jednostavno nisu sigurni što dalje. U moru oprečnih informacija koje dolaze s raznih strana, nerijetko se dogodi da roditelji kao da zaborave da je djeci najpotrebnija njihova ljubav i pažnja. Ako dijete osjeća roditeljsku ljubav, poštovanje, uvažavanje i trud moći će normalno razvijati svoje samopouzdanje i osobnost. Međutim, potrebno je uspostaviti jasne granice i određenu strukturu u odnosu. Kada roditelji drže kontrolu nad djetetom, ono se osjeća sigurno. Provodeći vrijeme zajedno, roditelji i djeca grade međusobnu bliskost, povjerenje i poštovanje. Usporedno s prošlošću, u roditeljstvu se mnogo toga promijenilo, ali ono što se polako ističe kao konstanta je roditeljska želja da na najbolji mogući način odgovori na djetetove potrebe, očekivanja društva i svoja osobna očekivanja te da odgoji zdravo i kompetentno dijete koje će biti sposobno za život u zajednici. Biti roditelj u današnjem modernom društvu znači biti informirana osoba koja ima pedagoške kompetencije, odnosno znanje i vještine koji vode prema djetetovim pozitivnim razvojnim rezultatima. Sukladno tome, suvremeni roditelj mora stalno učiti, mijenjati se i unaprjeđivati kompetencije kako bi uspješno odgovorio toj odgovornoj ulozi. Izazovi roditeljstva potiču ga na kontinuiranu samoprocjenu prilikom traženja odgovora na pitanje je li roditelj kakav želi biti.

Kompetentnim roditeljem smatra se onaj roditelj koji sebe doživljava kao osobu koja ima kontrolu nad svojim roditeljstvom i odnosom s djetetom te se dobro osjeća kao roditelj. Kako bi se izgradili kao roditelji, pojedinci trebaju ulagati vrijeme i trud u pedagoško obrazovanje i djelovanje, a društvo bi im trebalo pružati podršku različitim oblicima obrazovanja. Kao što ne postoji savršen čovjek, tako ne postoji niti savršen roditelj, ali ključ svakog kvalitetnog odnosa, pa tako i onog roditelj – dijete, je ponašati se prema drugima onako kako želimo da se oni ponašaju prema nama.

14. LITERATURA

- Aldous, J., Mulligan, G. M., Bjarnason, Th. (1998). Fathering over time: What makes the difference?, *Journal of Marriage and the Family*, 60, 809-835
- Arendell, T. (2000). Conceiving and investigating motherhood: The decade's scholarship. *Journal of Marriage and the Family*, 62, 1192-1207
- Belsky, J., Stratton, P. (2002). *An ecological analysis of the etiology of child maltreatment*.
Preuzeto 19.04.2022.:
https://www.researchgate.net/publication/237086157_Belsky_J_Stratton_P_2002_An_ecological_analysis_of_the_etiology_of_child_maltreatment_In_K_Browne_H_Hanks_P_Stratton_C_Hamilton_Eds_Early_Prediction_And_Prevention_Of_Child_Abuse_A_Handbook_Chapter_6
- Bornstein, M. H., Hanes, O. M., Azuma, H., Galperin, C., Maital, Sh., Ogino, M., et al. (1998.) A crossnational study of self-evaluations and attributions in parenting: Argentine, Belgium, France, Israel, Italy, Japan and the United States. *Development Psychology*, 34, 662-676
- Brayfield, A. (1995). Juggling jobs and kids: The impact of employment schedules on father's caring for children. *Journal of Marriage and the Family*, 57, 321-332
- Buljan Flander, G.; Karlović, A. (2004). *Odgajam li dobro svoje dijete*. Zagreb: Marko M. usluge d. o. o.
- Čudina-Obradović, M., Obradović, J. (2002). Potpora roditeljstvu: izazovi i mogućnosti. *Revija za socijalnu politiku*, 10 (1), 45-68
- Deutsch, F. M. (2001). Equally shared parenting. *Current Directions in Psychological Science*, 10(1), 25–28.
- Jovančević, M. i sur. (2016). *Godine prve zašto su važne*. Zagreb: Udžbenik.hr.
- Fuller, A. (2007). *Zahtjevno dijete*. Zagreb: Naklada Kosing.
- Galić, B. (2006). Stigma ili poštovanje? Reproductivni status žena u Hrvatskoj i šire. *Revija za sociologiju*, 37 (3-4), 149-150
- Hoghugh, M.; Long, N. (2005). *Handbook of parenting: Theory, research and practice*. London: Sage.

Honore, C. (2009). *Pod pritiskom: spašavanje naše djece od kulture hiperroditeljstva*. Zagreb: Algoritam.

Jurčević Lozančić, A. (2005). *Izazovi odrastanja : predškolsko dijete u okruženju suvremene obitelji i vrtića*. Petrinja: Visoka učiteljska škola.

Jurčević Lozančić, A. (2011). Redefiniranje odgojne uloge obitelji. *Hrvatski časopis za odgoj i obrazovanje*, 13 (4), 122-150

Kohn, A. (2018). *Punished by Rewards: The Trouble with Gold Stars, Incentive Plans, A's, Praise, and Other Bribes*. Boston: Houghton Mifflin.

Ljubetić, M. (2007). *Biti kompetentan roditelj*. Zagreb: Mali profesor.

Ljubetić, M. (2011). Nove paradigme ranog odgoja. U D. Maleš (Ur.), *Stabilna obitelj i poželjno roditeljstvo u kaotičnom svijetu (moguća) stvarnost ili iluzija? Imaju li perspektivu i/ili alternativu?* (str.67-96). Zagreb: Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu. Zavod za pedagogiju

Ljubetić, M. (2012). *Nosi li dobre roditelje roda?!*. Zagreb: Profil International.

Maleš, D. (2012). Obitelj i obiteljski odgoj u suvremenim uvjetima. *Dijete, vrtić, obitelj*, 18 (67), 13-15

Marunčić, S. (2008). *Odgoj u svijetu pomućenih vrijednosti*. Preuzeto 18.03.2022.: https://www.knjiznicari.hr/UDK02/index.php/Odgoj_u_svijetu_pomu%C4%87enih_vrijednosti_-_Sabina_Marun%C4%8Di%C4%87

Milanović, M; Stričević, I; Maleš, D; Sekulić-Majurec, A. (2000). *Skrb za dijete i poticanje ranog razvoja djeteta u Republici Hrvatskoj*. Zagreb: Targa.

Molnar, J. (2012). *Rana privrženost i privrženost u prijateljskim i romantičnim odnosima*. Preuzeto: 23.06.2022.: [molnar_josipa_ffos_2012_zavrs_sveuc.pdf](https://www.unicef.hr/wp-content/uploads/2015/09/rz-publikacija_el-knjiga.pdf)

Nimac, D. (2010). (Ne)mogućnosti tradicijske obitelji u suvremenom društvu. *Obnovljeni život*, 65(1), 23-35

Pećnik N., Starc B. (2010). *Roditeljstvo u najboljem interesu djeteta i podrška roditeljima najmlađe djece*. Preuzeto 19.04.2022.: https://www.unicef.hr/wp-content/uploads/2015/09/rz-publikacija_el-knjiga.pdf

Pećnik, N. i Tokić, A. (2011). *Roditelji i djeca na pragu adolescencije: Pogled iz tri kuta, izazovi i podrška (znanstvena monografija)*. Zagreb: Ministarstvo obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti.

Quinton, D. (2004). *Supporting Parents: Messages from Research*. London: Jessica Kingsley

Roje Đapić, M. (2019). *Obiteljske novogodišnje odluke: Kako postavljati ostvarive ciljeve?*
Preuzeto 28.03.2022.: <https://www.poliklinika-djeca.hr/aktualno teme/obiteljske-novogodisnje-odluke-kako-postavljati-ostvarive-ciljeve/>

Rosić, V. (1998). *Obiteljska pedagogija*. Rijeka: Filozofski fakultet u Rijeci.

Rosić, V., Zloković, J. (2002). *Prilozi obiteljskoj pedagogiji*. Rijeka: Grafrade.

Rosić, V., Zloković, J. (2003). *Modeli suradnje obitelji i škole*. Đakovo: Tempo.

Sabatelli, RM., Waldron, R J. (1995). Measurement issues in the assessment of the experience of parenthood. *Journal of Marriage and the Family*, 57, 969-980

Selak Bagarić, E. (2019). *20 otrovnih roditeljskih fraza: 'Bit će OK', 'Radim za tebe'...*
Preuzeto 05.03.2022.: <https://www.poliklinika-djeca.hr/aktualno/novosti/24-sata-20-otrovnih-roditeljskih-fraza-bit-ce-ok-radim-za-tebe/>

Škrlec, N. (2017). *Uloga bake i djeda u odgoju djeteta – pomagači roditelja*. Preuzeto 05.03.2022.: <https://www.poliklinika-djeca.hr/aktualno teme/uloga-bake-i-djeda-u-djeteta-pomagaci-roditelja/>

Visković, I. (2014). Nosi li dobre roditelje roda?. *Školski vjesnik: časopis za pedagošku teoriju i praksu*. 63 (3), 487-490

Vrsaljko, J., Bačkonja, K. (2014). *Najčešća i najteža pogreška u odgoju djece jest popustljiv odgoj*. Preuzeto 05.03.2022.: <https://roditelji.story.hr/Odgoj/Jaslice/a6591/najcesca-najteza-pogreska-u-odgoju-djece-jest-popustljiv-odgoj.html>

Vukasović, A. (1993). *Etika – moral – osobnost*. Zagreb: Školska knjiga i Filozofsko-teološki institut D.I.

Zdenković, R. (2012). *Odgojni stilovi roditeljstva*. Preuzeto 22.03.2022.: <https://www.poliklinika-djeca.hr/za-roditelje/izazoviroditeljstva/odgojni-stilovi-roditeljstva/>

Izjava o izvornosti završnog rada

Izjavljujem da je moj završni rad izvorni rezultat mojeg rada te da se u izradi istoga nisam koristila drugim izvorima osim onih koji su u njemu navedeni.
